

Мазур С. А.,
здобувач ступеня бакалавра спеціальності «Економіка»
Науковий керівник: Кужелєв М. О.,
д.е.н., професор, професор кафедри фінансів
Національний університет «Києво-Могиллянська академія»
м. Київ, Україна

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

У час, коли Україна бореться за свою державність, усі сфери економіки стикаються з викликами. Вони зумовлені агресією Росії в Україні та її наслідками – атакою на енергетичну інфраструктуру, переорієнтацією великих підприємств на виконання державних замовлень, різких змін у фінансово-економічній поведінці громадян та ін.

Проаналізуємо ситуацію у фінансовому секторі України у лютому 2022 року за індексом фінансового стресу (ІФС). За 10 днів до початку вторгнення показник зріс із 0,06 до 0,8. Причинами були збільшення дохідності на ринку цінних паперів, волатильність курсу на готівковому валютному ринку та високий рівень валютних інтервенцій НБУ для стабілізації гривні. Разом з цим, найменше піднявся субіндекс поведінки домогосподарств, що свідчило про довіру населення до банківської системи. З березня 2022 р. ІФС почав падати, а ситуація у фінансовому секторі стабілізувалася. Наступний різкий підйом стався восени 2022, коли цивільна інфраструктура України зазнала тяжких руйнувань. До вересня 2025 р. сильних стрибків у показнику ІФС не відмічено, що є ознакою адаптації фінансового сектору [1].

Про стійкість фінансового сектора також свідчить збільшення міжнародних резервів України, які у листопаді 2025 року склали 49 561,3 млн доларів США. Велика частина надходжень – це допомога міжнародних партнерів, інша частина пов'язана з операціями НБУ на валютному ринку України, де чистий продаж валюти у жовтні склав 2834,1 млн доларів США, а також переоцінці фінансових інструментів. Поточний обсяг міжнародних резервів забезпечує фінансування 5,1 місяця імпорту, що є достатнім для збереження стійкості валютного ринку на певний час. Значною мірою стабільність державних фінансових інститутів пояснюється сильною підтримкою міжнародних партнерів [2].

Щодо небанківських фінансових установ, то слід зазначити, що в Україні зменшилася кількість страхових компаній, що пов'язано з переходом контролю над небанківськими фінансовими установами до НБУ з 2020 року. Однак, цей тренд підвищився з початком повномасштабного вторгнення і торкнувся інших фінансових компаній, з яких 175 вийшло з ринку. Окрім причин, пов'язаних з тимчасовою окупацією територій України, пояснюється такий спад у фінансовому секторі тим, що багато з цих компаній були надто ризиковими і після ретельного огляду НБУ були змушені вийти з ринку через порушення чинних процедур [3].

Найменше з фінансових установ постраждав банківський сектор, якому вдалося зберегти, а іноді й збільшити свої активи. Небажання населення інвестувати в інші компанії, спричинене підвищеним ризиком, спонукало його до перенесення своїх заощаджень у депозит. Попри складнощі та шоки, спричинені воєнним станом в країні, відбувся розвиток Fintech-компаній, які зосередилися на пошуку альтернативних методів трансферу грошей [4].

Очевидно, що на діяльність секторів економіки великий вплив мала інфляція, яка у середньому сягнула 20,2%. Для стабілізації НБУ був змушений піти на відхилення від режиму інфляційного таргетування, що було закріплено в Основних засадах грошово-кредитної політики на період воєнного стану від квітня 2022 року. Окрім цього, було запроваджено інші жорсткі адміністративні обмеження на валютному ринку та введено фіксований курс гривні до долара США. Ці заходи допомогли заспокоїти очікування населення щодо інфляції, проте одночасно створили тиск на валюту та ринкові викривлення. Разом з цим, НБУ ще у 2022 році почав робити кроки до повернення гнучкого інфляційного таргетування та плаваючого обмінного курсу. У 2023 році різниця між офіційним та готівковим курсом знизилася до 5% [5].

Попри складнощі, з якими стикаються фінансові інститути України, НБУ розробив стратегії розвитку, як на довгострокову перспективу, так і на коротку, якій повинні слідувати в умовах повномасштабної війни. Короткостроковий план має забезпечити стабільність та понизити невизначеність.

Монетарна політика центрального банку, яка тримає облікову ставку на рівні 15,5% стимулює кредитну активність, при цьому контролюючи інфляційні процеси. Загалом, державна політика спрямована на підтримку кредитування банками як підприємств, так і фізичних осіб. Наприклад, програма «Доступні кредити 5-7-9%» спрямована на допомогу українським бізнесам (мікро-, малим та середнім), а також тим підприємствам, що перебувають у зоні підвищеного ризику або займаються пріоритетними напрямками (агросектор, інноваційні проекти, енергонезалежність). Так, держава дозволяючи бізнесам брати кредити за зниженими відсотковими ставками, також підтримує банки, яким повертає клієнтів та забезпечує їм довгострокові активи [6].

Інший напрямок, який має позитивний вплив на фінансовий сектор – це програма «ЄОселя». Надання іпотеки для населення на купівлю власного житла забезпечує грошові надходження у банківський сектор, приводить нових клієнтів та розширює кредитний портфель відповідних установ. Також ця програма стимулює інвестиції в будівельну промисловість. Так, до кінця 2024 року обсяг введеного в експлуатацію житла зріс на 32% та досягнув 85% від рівня 2021 року. Це є важливим показником, враховуючи руйнування, які зазнає житловий сектор внаслідок бойових дій та обстрілів. Таким чином, держава, надаючи соціальну підтримку населенню, одночасно стимулює розвиток фінансових установ та інвестицій, підвищуючи довіру громадян до них [7].

Підсумовуючи, варто зазначити, що український фінансовий сектор в цілому пристосувався до умов повномасштабної війни, хоча має свої виключення. Найбільшої шкоди зазнали страхові компанії, які понесли великі втрати через

підвищення ризиків, пов'язаних з воєнним станом, натомість банки навпаки – втримали та подекуди збільшили свої активи. Національний банк України, щоб попередити кризу був змушений перейти до жорстких обмежень, таких як підвищення облікової ставки до 25% та фіксування обмінного курсу, однак відразу ж почав розробляти стратегії поступового повернення до гнучкого інфляційного таргетування та плаваючого обмінного курсу. Наразі НБУ зміг стабілізувати ситуацію і розробляє плани функціонування фінансового сектора в умовах війни та його післявоєнної відбудови. Державні програми з підтримки населення мають позитивний характер для фінансових установ, оскільки стимулюють бізнеси брати кредити та інвестувати, а також підвищують довіру населення до них.

ДЖЕРЕЛА

1. Індекс фінансового стресу. URL: <https://bank.gov.ua/ua/stability/fsi>
2. Міжнародні резерви України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/mijnarodni-rezervi-stanovili-495-mlrd-dol-ssha-za-pidsumkami-jovtnya>
3. Стабіас С.М. Діяльність небанківських фінансових установ в Україні в умовах воєнного стану. *Економічний вісник університету*. 2023. №58. С. 99-105.
4. Кужелєв М.О. Особливості діяльності ІТ-підприємств України: конфліктні стани та сценарії розвитку. *Сталий розвиток економіки*. 2025. №5 (56). С. 101-106.
5. Інфляційний звіт НБУ жовтень 2023 URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/inflyatsiyniy-zvit-jovten-2023-roku>
6. Ключка О. Активізація ринку банківського кредитування в Україні для підтримки стратегічних галузей економіки в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2025. №76. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-76-96>
7. Як “єОселя” змінює правила гри: ставка по іпотечі найнижча за 15 років. URL: <https://aub.org.ua/104/ekspertna-dumka/15292-yak-ieoselia-zminiuiie-pravy-la-hry-stavka-po-ipotetsi-nainyzhcha-za-15-rokiv>